

«Η άκρα δεξιά και οι συνέπειες της συναίνεσης – Δανία, Νορβηγία, Ολλανδία, Ελβετία, Αυστρία, Γερμανία», Βασιλική Γεωργιάδου, εκδ. Καστανιώτη, 2008

Αναφορικά με τους παράγοντες της ηλικίας, του φύλου και της εκπαίδευσης, τα κόμματα της άκρας δεξιάς τα ψηφίζουν περισσότερο νέοι και μεγάλοι σε ηλικία άνδρες εκλογείς, που διαθέτουν χαμηλό μορφωτικό και εκπαιδευτικό επίπεδο. (σελ. 469)

Τα κόμματα της άκρας δεξιάς συγκεντρώνουν ψήφους από τα περιβάλλοντα τόσο του δεξιού όσο και του αριστερού ιδεολογικοπολιτικού πόλου. (σελ. 468)

... Οι ψηφοφόροι τους έχουν προέλευση από υπαλληλικές και εργατικές επαγγελματικές ομάδες που βρίσκονται στο περιθώριο του συστήματος απασχόλησης.

Όσο περισσότερο τα κατεστημένα κόμματα συγκλίνουν μεταξύ τους στις ιδεολογικές στάσεις και στα διακυβεύματα πολιτικής και όσο πιο συναινετικά παρουσιάζονται σε επίπεδο διακυβέρνησης τόσο περισσότερο διευκολύνεται η ευθυγράμμιση της άκρας δεξιάς με την εμφανιζόμενη πολιτική ζήτηση. (σελ.468)

Ψηφοφόροι, ιδίως άνδρες, ηλικίας 18-29 ετών, οι οποίοι διαθέτουν βασική εκπαίδευση, περιορισμένες εργασιακές ευκαιρίες και ελλιπές «πολιτιστικό και κοινωνικό κεφάλαιο», εμφανίζουν εκλογική «προδιάθεση» για την άκρα δεξιά. (471)

Κατά τους Falter και Schumann (1992) υφίσταται μια θετική συνάρτηση μεταξύ εκείνων που αποδέχονται ένα άκαμπτο σύστημα γνωστικού προσανατολισμού και εκείνων που αξιολογούν θετικά τα κόμματα της άκρας δεξιάς. (σελ. 472)

Τα κόμματα της άκρας δεξιάς ψηφίζονται από εκλογείς που, είτε βρίσκονται εντός είτε βρίσκονται εκτός της αγοράς εργασίας, νιώθουν εργασιακή ανασφάλεια και δεν διαθέτουν θετικές προσδοκίες ζωής. (σελ.472)

Μετασχηματισμός των κομμάτων της άκρας δεξιάς από «δεξιά-αυταρχικά» σε κόμματα του «προνοιακού σοβινισμού» , που στρέφονται κατά της παγκοσμιοποιημένης αγοράς και υπέρ των πολιτικών κοινωνικής πρόνοιας για τους γηγενείς πολίτες του κράτους-έθνους. (σελ.472)

Η άκρα δεξιά ανθεί προπάντων σε μεταβατικές περιόδους. Οι ραγδαίες αλλαγές που συντελούνται στις μεταβατικές κοινωνίες φέρουν τους «χαμένους του εκσυγχρονισμού» στο περιθώριο των εξελίξεων, καθιστώντας τους «διαθέσιμους» στην ακροδεξιά (είτε άμεσα εκλογικά, με την ψήφο τους, είτε έμμεσα, με την έκφραση θετικών αξιολογήσεων γι' αυτήν). Διαθέσιμοι προς την άκρα δεξιά καθίστανται, με άλλα λόγια, όσοι εμφανίζουν περιορισμένη προσαρμοστική ικανότητα στις κοινωνικές εξελίξεις και όσοι συστηματικά προβάλλουν επί τρίτων τις αιτίες της ελλειμματικής κοινωνικής τους προσαρμογής, όχι μόνο αναζητώντας «υπεύθυνους» για τη θέση του «χαμένου/ θύματος» στην οποία έχουν περιπέσει αλλά συγχρόνως , αποκρούοντας ως μάταιη κάθε προσωπική προσπάθεια για τη βελτίωση της θέσης αυτής. (σελ. 473)

Ανασφάλεια, έλλειψη προσδοκιών ζωής και φόβοι για το μέλλον, η αίσθηση ότι κανείς –και πάνω απ' όλα, τα κατεστημένα κόμματα- δεν νοιάζεται για τα προβλήματα των καθημερινών ανθρώπων, μαζί με μια περιρρέουσα ατμόσφαιρα κοινωνικής αδικίας, δημιουργούν, μεταξύ εκείνων που ασπάζονται τέτοιες αντιλήψεις σημαντικά αυξημένα, σε σχέση με το σύνολο του εκλογικού σώματος, διαθεσιμότητα προς την άκρα δεξιά (σελ. 474)

Επικράτηση μιας «κουλτούρας διαμαρτυρίας»... πρόκειται για έναν προσανατολισμό εναντίωσης του εκλογικού σώματος, όσον αφορά τα βασικά πολιτικά αντικείμενα (κόμματα, πολιτικό σύστημα, πολιτική ηγεσία)

«μπλε κολάρα» χειρώνακτες βιομηχανικοί εργάτες (476)

Από τα τέλη του 1980/αρχές 1990, η άκρα δεξιά βρίσκεται σε μια διαδικασία «λαϊκοποίησης». Ιδίως οι βιομηχανικοί εργάτες, ειδικευμένοι και ανειδίκευτοι, αλλά και οι χαμηλόμισθοι και οι χαμηλοσυνταξιούχοι, εκείνα τα στρώματα, εν γένει, του ανδρικού πληθυσμού που, σχεδόν αδιακρίτως ηλικίας, χαρακτηρίζονται από ελλείψεις σε «πολιτιστικό και κοινωνικό κεφάλαιο» (χαμηλό μορφωτικό / εκπαιδευτικό επίπεδο, περιορισμένες κοινωνικές σχέσεις, αίσθημα κοινωνικής ανασφάλειας) συνθέτουν μια προνομιακή δεξαμενή ψηφοφόρων για την άκρα δεξιά. (σελ. 477)

Οι ψηφοφόροι που εμφανίζουν ανύπαρκτους, χαλαρούς ή διαλυμένους κομματικούς δεσμούς, καθώς και κοινωνικές εντάξεις προσωρινές, εργαλειακές και χωρίς συναισθηματικό βάθος, ασχέτως της κομματικής προέλευσης και μιας προηγούμενης ιδεολογικο-πολιτικής στάσης τους, δεν αποκλείεται, σε συγκυρίες κρίσης ή σε καταστάσεις προσωπικής ανασφάλειας, να ανοιχθούν εκλογικά στην άκρα δεξιά. Δικλείδα ασφαλείας, ώστε ένα τέτοιο ενδεχόμενο να αποτραπεί, αποτελεί το «πολιτισμικό και κοινωνικό κεφάλαιο» που διαθέτουν οι εκλογείς. Τις ευνοϊκές ή όχι προϋποθέσεις, πάντως, για εκλογικό άνοιγμα στην άκρα δεξιά τις δημιουργεί ένας συνδυασμός μορφωτικού επιπέδου, κοινωνικών σχέσεων, βαθμού κοινωνικής βεβαιότητας και ποιότητα κοσμοεικόνων των εκλογέων. (σελ. 486)

Η εκλογική προτίμηση στα ακροδεξιά κόμματα ενισχύεται όταν η συμφωνία του εκλογικού σώματος με την πολιτική ατζέντα των ακροδεξιών κομμάτων συμπέσει με τη διάθεσή του για πολιτική διαμαρτυρία και με τα αισθήματα δυσαρέσκειας απέναντι στους θεσμούς (πολιτικά κόμματα) και τους φορείς (πολιτική ηγεσία) της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. (έρευνα σε 16 ευρωπαϊκές χώρες-Lubbers Gijsberts και Scheepers 2002) (σελ. 489)

Η εμφάνιση των ακροδεξιών κομμάτων στις διαπραγματευτικές δημοκρατίες ήρθε ως αποτέλεσμα της πολιτικής διαμαρτυρίας των εκλογέων για την ιδεολογικο-πολιτική σύγκλιση των κομμάτων διακυβέρνησης και τη συνάντηση της παραδοσιακής δεξιάς και της μη-κομμουνιστικής αριστεράς στο κέντρο του ιδεολογικο-πολιτικού άξονα. Η εμφάνιση των ακροδεξιών κομμάτων συνδέεται, λοιπόν, με τη στάση διαμαρτυρίας και τα αισθήματα πολιτικο-κομματικής δυσαρέσκειας του εκλογικού σώματος. Η πολιτική και εκλογική ενδυνάμωσή τους, όμως, προέκυψε από την ευθυγράμμιση της δικής τους πολιτικής ατζέντας με τα πολιτικά διακυβεύματα που οι δυσαρεστημένοι και διαμαρτυρόμενοι εκλογείς αναγνώριζαν ως σημαντικά. (σελ. 489)

Η εκλογική επιλογή των ακροδεξιών κομμάτων γίνεται από εκλογείς που στρέφονται στα κόμματα αυτά, είτε από κοινωνικο-οικονομική αδυναμία είτε/και πολιτικο-κομματική δυσαρέσκεια και διαμαρτυρία (σελ. 497)

Η δυσαρέσκεια για το σύστημα διακυβέρνησης και η διάθεση για πολιτικο-κομματική διαμαρτυρία ευθυγραμμίζουν τους εκλογείς με τα κόμματα της άκρας δεξιάς. Το μέγεθος της ευθυγράμμισης αυτής συναρτάται με τις διεξόδους που διαθέτει το σύστημα διακυβέρνησης για την εκτόνωση της δυσαρέσκειας και της διαμαρτυρίας του εκλογικού σώματος. Στα ανταγωνιστικά συστήματα διακυβέρνησης, η δυνατότητα του εκλογέα να δοκιμάσει την «έξοδό» του, επιλέγοντας είτε την εκλογική αποχή είτε την εκλογική

μεταστροφή στο αντίπαλο κόμμα από εκείνο στο οποίο συνήθως δίνει τη ν ψήφο του, εκτονώνει τη δυσθυμία του με τα κόμματα και την πολιτική. Στα διαπραγματευτικά συστήματα διακυβέρνησης, αντιθέτως, μια τέτοια «έξοδος» δεν είναι αποτελεσματική, καθώς τα κόμματα διακυβέρνησης βρίσκονται σε μια τυπική ή άτυπη συνεργασία μεταξύ τους, που ξεπερνάει τις διαχωριστικές γραμμές αριστεράς-δεξιάς, αλλά και καθιστά θολά τα όρια μεταξύ κυβέρνησης-αντιπολίτευσης. Σε μια τέτοια περίπτωση, η άκρα δεξιά λειτουργεί ως συλλέκτης της δυσαρέσκειας και της διαμαρτυρίας των εκλογέων. (σελ. 497)

Η ψήφος στα κόμματα της άκρας δεξιάς στην Ο.Δ.Γ. εμφανίζεται ασταθής. Η αστάθεια αυτή στην κομματική επιλογή αποτελεί ισχυρή ένδειξη ότι δεν υπάρχουν κατασταλαγμένα κίνητρα ψήφου στους ψηφοφόρους ακροδεξιών κομμάτων και ότι ο εκλογέας χρησιμοποιεί την ψήφο του «προκειμένου να εκφράσει» κάτι παρά «για να πετύχει» κάτι (Falter, 1994:19) (σελ. 454)

... μια αρνητική εκφραστική επιλογή, σε επίπεδο ψήφου, δεν δημιουργεί επιπλέον συνδέσεις με το κόμμα που επιλέγουν να ψηφίσουν οι δυσαρεστημένοι εκλογείς. (σελ. 458)

Στις ανταγωνιστικές δημοκρατίες η διακυβέρνηση παρέμεινε, κατά βάση, ένα «παίγνιο μηδενικού αθροίσματος», με μια σχετική κυβερνητική πλειοψηφία να κατευθύνει τους θεσμούς, ελεγχόμενη από μια αντιπολιτευτική μειοψηφία, η οποία προσδοκά την κυβερνητική εναλλαγή και προετοιμάζει τη δικής (επ)άνοδο στην κυβέρνηση. (σελ. 156)

Ορθολογική Επιλογή

Οι προσεγγίσεις ορθολογικής επιλογής έχουν ως σημείο εκκίνησης τα άτομα, τις προτιμήσεις τους και τις μεταξύ τους διαδράσεις. Αυτές λαμβάνουν χώρα σε ένα δομημένο θεσμικό περιβάλλον, τις εκροές του οποίου οι ατομικοί δρώντες επιχειρούν να επηρεάσουν, πάντα προς όφελός τους και επιβάλλοντας το δικό τους «σύστημα προτιμήσεων», με στρατηγικές ενέργειες και αποφάσεις (Weingast 1996:169). Με βάση τις προσεγγίσεις ορθολογικής επιλογής, «όλα τα άτομα θεωρείται ότι δρουν στρατηγικά, πράγμα που σημαίνει ότι –υπό τους ισχύοντες περιορισμούς- ενεργούν κατά τρόπο που μεγιστοποιεί τις επιδιώξεις τους» (στο ίδιο)· σημαίνει, δηλαδή, με τα λόγια του Downs (1990:20), ότι τα άτομα εμφανίζουν μια «ορθολογική συμπεριφορά». (σελ. 158)

Στο πλαίσιο της rational choice, «ορθολογική» είναι η «αποτελεσματική συμπεριφορά», εκείνη, δηλαδή, ενός ανθρώπου (του «ορθολογικού ανθρώπου»), ή και άλλων «ορθολογικών παραγόντων που παίρνουν αποφάσεις» (κυβερνήσεων, κομμάτων, ομάδων συμφερόντων), η οποία «αποσκοπεί στη μεγιστοποίηση της εκροής με δοσμένη εισροή, ή την ελαχιστοποίηση της εισροής για δοσμένη εκροή (Downs 1990:20-21). (σελ. 158)

Κατά τον Downs (1990:28), ένα κόμμα, το οποίο μοιράζει προεκλογικά «ψεύτικες υποσχέσεις», προκειμένου να κερδίσει τις εκλογές, είναι ένα ορθολογικό κόμμα. Και είναι ορθολογικό ένα τέτοιο κόμμα, διότι, με το να μοιράζει υποσχέσεις, κινείται προς την κατεύθυνση εκπλήρωσης του στόχου του, που είναι να βρει τρόπο να κερδίσει τις εκλογές και όχι «να κερδίσει τις εκλογές για να εφαρμόσει κάποια πολιτική (Downs 1990:52) Το γεγονός ότι η νίκη του στις εκλογές μπορεί να προϋποθέτει ανορθολογικότητα των ψηφοφόρων δεν επηρεάζει τη δική του ορθολογικότητα: όσο περισσότεροι ψηφοφόροι πείθονται από τις ψεύτικες υποσχέσεις του τόσο περισσότερο το κόμμα αυτό θα εκπληρώνει τον εκλογικό στόχο του, κινητοποιώντας ανορθολογικούς ψηφοφόρους.

Σημειώνεται, πάντως, ότι ανορθολογικοί είναι οι ψηφοφόροι μόνο στο βαθμό που δεν μπορούν να αντιληφθούν ότι οι υποσχέσεις που τους δίνονται είναι ψεύτικες και οι οποίοι ενδίδουν με την προσδοκία ότι μετεκλογικά οι υποσχέσεις θα εκπληρωθούν. Εάν, όμως, επιδιώξουν συνειδητά να αποσπάσουν υποσχέσεις μόνο και μόνο για να δεσμεύσουν τα κόμματα προεκλογικά και, με τον τρόπο αυτό, να βελτιώσουν μετεκλογικά τη δική τους διαπραγματευτική θέση στην πολιτική, τότε οι εκλογείς αυτοί είναι καθ' όλα **ατομικώς ορθολογικοί**: εξωθούν τα κόμματα σε ανορθολογική συμπεριφορά, στον βαθμό που οι ίδιοι ωφελούνται από τις εκτεταμένες κομματικές υποσχέσεις. (σελ. 159)

Η μεν ορθολογική συμπεριφορά ταυτίζεται με την προαγωγή του ατομικού συμφέροντος, η δε προαγωγή του ατομικού συμφέροντος θεωρείται ότι αποτελεί μια λειτουργία της ανθρώπινης φύσης. Παραβιαζόμενη η προαγωγή του ατομικού συμφέροντος, αντιμετωπίζεται ως έκφραση αλτρουισμού και ηρωισμού και, άρα, ως παρέκβαση από τα ειωθότα της συμπεριφοράς του εγωιστικού ανθρώπου (Downs, 1990) (σελ. 160)

Σε μια διαπραγματευτική δημοκρατία δεν επιδιώκεται η μεγιστοποίηση των συμφερόντων μιας πλειοψηφούσας ομάδας, αλλά η μεγιστοποίηση του αριθμού των ομάδων που συγκροτούν την πλειοψηφία, όπως και η σχετική ικανοποίηση των συμφερόντων τους, έτσι ώστε ο βαθμός ικανοποίησης κάθε μιας από αυτές ξεχωριστά να μην αφήνεται σημαντικά από τον βαθμό ικανοποίησης των υπολοίπων (σελ. 160)

Για να αποκτήσει καλύτερη ποιότητα και μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα μια δημοκρατία οφείλει όχι απλώς να χρησιμοποιήσει τη **συναίνεση** ως μέσον, ως διαδικασία και ως τεχνική, αλλά προπάντων να γίνει η ίδια βαθιά συναινετική (σελ. 162)

Κατά τον Lehmbruch (1967) οι αναλογικές δημοκρατίες δεν είναι τόσο αποδοτικές, λειτουργικές και ευέλικτες όσο οι ανταγωνιστικές, θεωρούσε όμως ότι οι αδυναμίες τους αυτές αντισταθμίζονται από την ικανότητά τους να παράγουν σταθερότητα υπό συνθήκες κοινωνικής διαίρεσης και να δημιουργούν κοινωνική ολοκλήρωση υπό συνθήκες πολιτισμικής ποικιλίας. (σελ. 189)

Στοιχεία ιδιοτέλειας ενυπάρχουν σε κάθε τύπο ορθολογικής συμπεριφοράς και επιλογής. Η διαφορά μεταξύ πράξεων **καθαρής ιδιοτέλειας** και εκείνων στις οποίες η ιδιοτέλεια αποτελεί μια, αλλά όχι τη μοναδική, συστατική διάσταση του προσωπικού συμφέροντος είναι ότι ενώ στις πρώτες τα «**στενά συμφέροντα αντικαθιστούν το συλλογικό συμφέρον**» (Olson 2003:197), στις δεύτερες το προσωπικό συμφέρον αναπροσαρμόζεται ανάλογα με τις ανάγκες και τις απαιτήσεις του συλλογικού. (σελ. 214)

...Τσεμπελής:...στην ισορροπία, οι παίκτες χρησιμοποιούν αμοιβαία βέλτιστες στρατηγικές: «έχουν επιτύχει ένα συνδυασμό στρατηγικών από τον οποίο ουδείς έχει κίνητρο να αποκλίνει». Αποκλίσεις μπορεί να εμφανιστούν εάν υπάρξει κάποιο «πρόβλημα συντονισμού μεταξύ των παικτών» (σελ. 215)